

Regional Administration, Lippe District, and Embassy of Ukraine in Germany) the history of the creation of the non-governmental organization «Bridges of Friendship to Ukraine» as well as its multifaceted activity over two decades is highlighted. The priority spheres of the organization's activities are examined. It is ascertained that providing humanitarian aid and establishing cultural ties with Volyn region were the first steps which the members of the organization made, since it is cultural relations that can give the most positive result of Ukrainian-German cooperation and promote the image of Ukraine in the world as a culturally civilized state. However, by signing cooperation agreements with Volyn universities, the Institute of Postgraduate Education and gymnasias the organization has been focusing its attention on the educational sector since 2001. Such multifaceted activities of the organization «Bridges of Friendship to Ukraine» and its members' desire to create a positive image of Ukraine in Germany on the example of Volyn region have become a springboard for expanding cooperation and signing an official agreement and a memorandum of cooperation between Lutsk and Lippe district of North Rhine-Westphalia, as well as signing the Partnership Agreements between these regions. The analysis of the activities of the international (German) non-governmental organization «Bridges of Friendship in Ukraine» has shown that such public associations are self-dependent and independent of the state structures, able to effectively influence the solution of many socio-humanitarian problems and play an important role in the complex process of mutual understanding between nations.

Key words: public associations, civil society, non-governmental organizations, unions.

REFERENCES

1. Biletskyi, V. (1997). Hromadski orhanizatsii ta yikh rol u zhytti suspilstva. *Skhid*, 8, 16–19.
2. Bodrov, A. V. (2014). Klasyfikatsiia neuriadovykh orhanizatsii v suchasni naukovi literaturi. *Naukovi pratsi MAUP*, 1, 53–57.
3. Opanasenko, O. I. (2010). Ukrainsko-nimetske kulturne spivrobitnytstvo 1991–2008 rr.: *avtoref. ... kand. ist. nauk*. Kyiv, 22 p.
4. Sybiha, I. I. (2013). Sutnist ta spetsyfika diialnosti neuriadovykh orhanizatsii u konteksti vzaiemodii z derzhavnoiu vladoiu (teoretychni aspekty). *Ekonomika ta derzhava*, 4, 126–128.
5. Lippe service № 320/2014 Das Nachrichtenportal. URL: <https://www.lippe-news.de>
6. Lippische Landeszeitung, 2017. URL: <https://www.lz.de>
7. Über 25 Jahre Hilfe. URL: <https://www.brueckenschlag-ukraine.de>
8. Westfalen-Blatt. URL: <https://www.westfalen-blatt.de>

УДК 327(87):796.357.2«1999/2013»

Кулик Сергій,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин та регіональних студій,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
43024, Україна, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Винниченка, 28, каб. 4;
kumys@ua.fm

<https://orcid.org/0000-0001-7520-7426>;

Коцан Роман,

доктор політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин та регіональних студій,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,
43024, Україна, Волинська обл., м. Луцьк, вул. Винниченка, 28, каб. 205;

Терещенко Анастасія,

студентка магістратури освітньої програми «Міжнародні відносини»,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки;

БЕЙСБОЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕНЕСУЕЛИ ПІД ЧАС ПРЕЗИДЕНТСТВА УГО ЧАВЕСА

Президент Боліваріанської Республіки Венесуела Уго Чавес (1998–2013 рр.) – харизматичний лідер, який змінив назву країни та її прапор, запровадив венесуельський час, вів газетну колонку й телевізійну передачу, писав вірші та виконував під гітару власні пісні, ексцентричний політик, відомий своїми брутальними

словесними випадками проти керівників провідних держав світу, таких як А. Меркель, Дж. Буша, Б. Обами, К. Райс. Коменданте завжди зберігав відмінну спортивну форму та відзначався високою працездатністю. Палкий шанувальник бейсболу й колишній професійний гравець, для якого здатність грати була показником стану здоров'я, він успішно використовував цей популярний у країні вид спорту як політичний ресурс і дієвий інструмент у зовнішній політиці Венесуели. Активне використання «червоним бунтарем» бейсбольної термінології формувало в населення Венесуели відчуття єдиної команди, викликало симпатії виборців, спровокувало У. Чавесу пояснення й розуміння особливостей зовнішньої політики країни для його прихильників і чітко вказувало на тих, хто порушував правила гри (США, ЄС, МВФ). Бейсбол, спорт загалом став невід'ємною складовою частиною політичної культури держав Латинської Америки.

Високі ціни на нафту, прибутки від продажу якої вкладали в соціальну сферу, просування ідей боліваріанської революції, використання популістських гасел, соціальної демагогії та соціалістичної риторики у внутрішній і зовнішній політиці забезпечили стійкий авторитет президенту Венесуели Уго Чавесу в країнах Латинської Америки та Карибського басейну. У рамках концепції «соціалізму ХХ століття» він був ініціатором низки інтеграційних проектів у регіоні, таких як СЕЛАК, УНАСУР, АЛБА. Ефект «нафтової культури» дав змогу «червоному бунтарю» послідовно дотримуватися відверто агресивного антиамериканського курсу та підтримувати одіозні політичні режими – Куби, Білорусії, Нікарагуа, або загравати з ними – Російська Федерація. Бейсбол сприяв налагодженню особистих дружніх контактів коменданте з президентами країн, які також відомі своєю «сильною рукою» не лише в політиці, а й у спорті – Ф. Кастро (бейсбол, баскетбол), О. Лукашенко (хокей), В. Путін (дзюдо, хокей). Бейсбол став логічним продовженням радикального венесуельсько-американського антагонізму у двосторонніх відносинах і світовій політиці, а посталям президентів США з подачі Уго Чавеса надав певної карикатурності. Утім, це не завадило лідеру Венесуели здійснювати зовнішню політику щодо США за принципом «політика – окремо, нафтодолари – окремо, спорт – окремо». Загалом під час президентської каденції У. Чавеса бейсбол часто був альтернативною інституційній дипломатії.

Ключові слова: бейсбол, Уго Чавес, Фідель Кастро, Вища Ліга бейсболу США (MLB), зовнішня політика, чавізм, «вісь зла», «вісь добра», Боліваріанський альянс для народів нашої Америки (АЛБА).

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Бейсбол – найпопулярніший вид спорту у Венесуелі. Її чоловіча збірна входить до топ-десяти найкращих команд світу. Венесуельські команди сім разів перемагали в Карибській серії – вищому клубному змаганні в Латинській Америці. У 2009 р. збірна Венесуели завоювала бронзові медалі на чемпіонаті світу з класичного бейсболу. Тому закономірно, що лідер «мирної боліваріанської революції» Уго Чавес активно використовував бейсбол у внутрішній і зовнішній політиці Венесуели. Цей вид спорту відіграв допоміжну роль у налагодженні й розвитку міждержавних відносин Венесуели з недемократичними країнами сучасності (Кубою, Росією, Білоруссю, Нікарагуа) та у встановленні особистих дружніх відносин із їхніми лідерами Ф. Кастро, В. Путіним, О. Лукашенко, Д. Ортегою. Також бейсбол слугував для У. Чавеса своєрідною «розкруткою моменту» для критики дій президентів і політики США на міжнародній арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конкретних досліджень щодо використання бейсболу як спортивної гри, спорту загалом у зовнішній політиці Венесуели під час перебування при владі президента Уго Чавеса поки що немає. Побіжно його захоплення бейсболом, досягнення в професійному спорті згадують у багатьох публікаціях. Серед них виділимо книгу іспанських дослідників К. Маркано, А. Тишка Баррера «Уго Чавес: Історія одної личности» [6], у якій комплексно простежуємо феномен У. Чавеса. Російські науковці досліджують загальні особливості використання «м'якої сили» Венесуели в контексті забезпечення її зовнішньополітичних інтересів (А. Будаєв, А. Марьянова), відносин із РФ (Е. Дабагян). Застосування У. Чавесом прийомів мовного маніпулювання (спортивних метафор) у політичному дискурсі проаналізувала Г. Філаткіна [9]. Тому розрізнену інформацію щодо використання бейсболу У. Чавесом у зовнішній політиці Венесуели ми брали з повідомлень інформаційних агентств [2; 7; 8].

Мета дослідження – з'ясувати особливості використання бейсболу як політичного ресурсу й інструменту в зовнішній політиці Боліваріанської Республіки Венесуела під час президентства Уго Чавеса.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Бейсбол – культовий вид спорту серед революціонерів Латинської Америки: у нього грали Е. Че Гевара, Ф. Кастро, У. Чавес. Завдяки захопленню ним Уго, який виступав за команду «Criollos de

Venezuela» Вищої бейсбольної ліги та став чемпіоном Венесуели в 1969 р., вступив до Військової академії в Каракасі. «З любові до спорту я став бейсболістом. З любові до батьківщини я став солдатом. З любові до людей я став президентом. Ви зробили мене президентом. Я правив заради любові... Мені треба більше часу. Мені треба твій голос. Твій голос, відданий за любов», – із таких слів почав свою президентську кампанію У. Чавес у 2006 р. [9, с. 25]. У статусі президента країни коменданте грав у бейсбол перед камерами журналістів, під час однієї з прес-конференцій у своїй резиденції намагався зловити бейсбольний м'яч, кинутий іноземним журналістом. Темою першого випуску щотижневої газетної колонки «Рядки роздумів Чавеса» (2009–2011 рр.) був бейсбол, усі наступні теж починав із нього. В авторській телепередачі «Aló, presidente» (1999–2012 рр.) він часто говорив про бейсбол. Боліваріанський лідер активно використовував бейсбольні терміни у своєму політичному дискурсі, офіційних заявах і виступах. Для У.Чавеса здатність грати була показником стану здоров'я. Так, характеризуючи своє самопочуття після операції (2012 р.), він заявляв, що вже може грати в бейсбол.

Використання бейсболу як складової частини «чавізму» й зовнішньої політики Венесуели ґрунтувалося на особистих дружніх відносинах У. Чавеса з лідерами країн «клубу диктаторів» – Куби, Росії, Білорусі. Надмірна демонстративність спортивних захоплень більшістю диктаторів потрібна їм для створення образу енергійного національного лідера, позитивного політичного бренду, який вони проєктують на внутрішню й міжнародну арену та і просувають їх у свідомості цільових аудиторій технологіями інформаційно-політичного маркетингу. «Бейсбольна» зовнішня політика Венесуели сприяла реалізації боліварінської ідеї АЛБА (Боліваріанський альянс для народів нашої Америки) у відносинах із Кубою, Болівією, Нікарагуа й не зважала на низький рівень популярності бейсболу в таких країнах, як Росія та Білорусь. У. Чавес іменував Ф. Кастро «політичним батьком», В. Путіна – «Владіміто», «братами» називали один одного У. Чавес й О. Лукашенко. Тривалий час У. Чавес і Ф. Кастро політично виступали «єдиною бейсбольною командою Латинської Америки» проти гегемонії США.

Активне використання «червоним бунтарем» бейсбольної термінології формувало в населення Венесуели відчуття єдиної команди, спрощувало У. Чавесу пояснення й розуміння особливостей зовнішньої політики країни для його прихильників і чітко вказувало на тих, хто порушував правила гри. Бейсбол став складовою частиною популізму та маніпуляцій суспільною свідомістю У. Чавесом, які в поєднанні з особистою харизмою й «нафтодоларами» забезпечували стабільність політичного режиму у Венесуелі. Тому розглянемо детальніше особливості використання бейсболу як політичного ресурсу та інструменту зовнішньої політики Венесуели протягом чотирнадцятирічного перебування при владі президента У. Чавеса.

Бейсбол у відносини Венесуели зі США. Незважаючи на те, що Венесуела була одним із найбільших постачальників нафти до США, У. Чавес постійно звинувачував Вашингтон у втручанні у внутрішні справи країни й підтримці опозиції. Він вважав, що «США становлять найбільшу загрозу майбутньому людства». Водночас у найпрестижнішій лізі світу – Вищій лізі бейсболу США (MLB) – серед іноземців після представників Домініканської Республіки найбільше виступало венесуельців – загалом 400 бейсболістів, понад сто з них – діючі гравці. Захоплення У. Чавеса бейсболом давало йому змогу вдаватися до політичної фразеології в заочному спілкуванні з президентами США. Так, він пропонував Дж. Бушу-молодшому, якого назвав «дияволом», зіграти у вуличний бейсбол, коли вони обоє досягнуть старечого віку [10]. Президенту Б. Обамі жартома запропонував об'єднати зусилля з ним та Фіделем і Раулем Кастро для того, щоб разом вимагати повернення бейсболу й софтболу до програми Олімпійських ігор [11]. Така ініціатива мала цілком очевидний контекст. По-перше, якби це трапилося, то на вболівальників цих країн очікувала б запекла конкурентна боротьба, адже збірна Куби тричі була чемпіоном Олімпіади (у 1992, 1996 і 2004 рр.), а збірна США перемагала у 2000 р.; по-друге, А. Кастро, син лідера Кубинської революції, обіймав посаду віце-президента Міжнародної федерації бейсболу (IBAF); по-третє, президент Венесуели У. Чавес і міністр спорту В. Мата у 2010 р. були нагороджені Медальми пошани Міжнародної федерації софтболу (ISF) (софтбол – різновид бейсболу, у якому м'яч більш м'який і має меншу швидкість польоту) [4].

У відповідь на критику США «відкличного» референдуму 15 серпня 2004 р. у Венесуелі «червоний бунтар» у телерадіопередачі «Aló, presidente» заявив про те, що його перемога на референдумі буде подібна до «хоум рану, який досягне галявини Білого дому» (хоум ран – це дуже вдале відбиття м'яча гравцем, після якого м'яч залишає межі поля, – С. К.). У. Чавес не лише вжив спортивну метафору, але й продемонстрував цей ігровий прийом у дії: дістав бейсбольну биту та імітував удар, як це роблять

професійні бейсболісти, додавши при цьому, що цей удар не по м'ячу, а по його політичних опонентах, які мають намір вихопити в нього перемогу на референдумі. Камери спеціально зняли удар президента Венесуели в режимі сповільненої дії, показавши цим, що він буде дуже сильним [9, с. 23]. «Абсолютно незаслужене», на думку У. Чавеса, присудження Б. Обамі Нобелівської премії миру 2009 р. він порівняв з «отриманням призу бейсбольним гравцем за обіцянку виграти 50 бейсбольних матчів» [3]. 28 вересня 2011 р., коли одна з газет Майямі опублікувала повідомлення, що нібито непритомного У. Чавеса помістили у військовий госпіталь Каракаса, він у відповідь зупинив нараду й, прихопивши із собою бейсбольну рукавицю, провів розминку на площі поблизу палацу Мірафлорес, перекидаючись м'ячем з охоронцями.

Бейсбол у відносинах Венесуели з країнами «осі добра» (Венесуела, Куба і Болівія). У 2002 р. президент США Дж. Буш вжив термін «вісь зла» для означення країн, які спонсорують тероризм, серед них названо Сирію, Іран, із президентами яких в У. Чавеса встановлено дружні стосунки. На протипагу цьому коменданте створив «вісь добра», до якої увійшли Венесуела, Куба й Болівія. «Новий Фідель» відстоював ідею самодостатності Південної Америки: для «захисту регіону від неоімперіалізму і превентивних війн» пропонував створити Південноамериканську раду оборони на зразок НАТО, а також Валютний фонд країн Латинської Америки та нафтовий союз «Петроамерика», запровадити спільну валюту.

Уперше на запрошення Ф. Кастро У. Чавес побував із візитом на Кубі в грудні 1994 р. Відтоді зустрічі між ними відбувалися дуже часто. Саме на Острові Свободи лікувався від раку У. Чавес. Між країнами підписано угоди про двостороннє спортивне співробітництво, програми спортивного обміну, а співпраця Венесуели з Кубою відбувалася за формулою «нафта в обмін на тренерів». Згідно з договором, із кінця 2000 р. БРВ щоденно постачала 53 тис. барелів нафти – третину споживання Куби – за пільговими цінами й за бартерними угодами, що давало змогу останній заробляти на реекспорті нафти. Сотні кубинських тренерів, яких дуже цінують у світі і які у 2001 р. приїхали навчати бейсболу спортсменів Венесуели, особисто вітав президент У. Чавес. Загалом до серпня 2004 р. у Венесуелу приїхали 6400 спортивних тренерів. Гра у бейсбол доповнювала програми візитів У. Чавеса до Ф. Кастро й створювала враження їх насиченості, адже лідери цих країн під час зустрічей майже щоразу грали дружні бейсбольні матчі. Наприклад, у 1999 р. після Латиноамериканського форуму в Гавані Ф. Кастро в присутності п'ятдесяти тисяч глядачів улаштував У. Чавесу «розіграш, випустивши на поле кращих гравців олімпійської збірної Куби, переодягнених у старих людей. Коли команда Чавеса почала зазнавати відчутної поразки, він зрозумів підставу і розсміявся» [6, с. 339]. 29 жовтня 2000 р. Фідель вийшов на поле стадіону в м. Барквісімето (Венесуела) у голубому шлемі кольору кубинської команди та у військовій формі. Він майстерно відбив усі м'ячі пітчера Уго [8]. Перебуваючи з візитом у Гавані, У. Чавес вивів на поле національну команду, яка змагалась із кубинською на чолі з Ф. Кастро. У цих матчах наявне й індивідуальне спортивне протистояння-змагання між Кастро і Чавесом, адже обоє пітчери (гравець, який кидає м'яч), хоча інколи Кастро грав на позиції того, хто відбиває м'яч.

Бейсбол у відносинах Венесуели з Російською Федерацією. У спорті, як і зовнішній політиці загалом, У. Чавес дотримувався відкрито агресивного антиамериканського курсу. Тому дослідники часто порівнювали його з іншим президентом-диктатором, який теж активно займався спортом – президентом Російської Федерації В. Путіним. Для російської дипломатії Венесуела становила геополітичний інтерес, бо У. Чавес був ініціатором створення субрегіонального інтеграційного проекту – Боліваріанського альянсу (ALBA), за допомогою якого він впливав на уряди Куби, Болівії, Нікарагуа й Еквадору. Так Росія отримувала від латиноамериканських партнерів політичну підтримку, яка легітимізувала її дії на міжнародній арені. Болівія, Нікарагуа, Венесуела й Куба голосували проти резолюцій ООН, що зачіпали російські інтереси в Криму та Сирії, засуджували антиросійську санкційну політику й риторіку. Нікарагуа та Венесуела визнали державну незалежність Абхазії й Південної Осетії. Двосторонні відносини Венесуели та Росії яскраво характеризує відомий вислів У. Чавеса: «Йдіть до біса сто разів, ви, лайно американське! Тепер Венесуела не одна – із нами Росія! Вони наші стратегічні партнери». У. Чавес перший серед латиноамериканських лідерів відвідав Російську Федерацію після обрання В. Путіна президентом, а загалом він здійснив у Росію десять візитів. Уперше приймаючи в Кремлі коменданте (травень 2001 р.), В. Путін, заявив йому, що «прародичкою бейсболу була російська лапта» [7]. У. Чавес, який називав себе «великим другом Росії», відповів В. Путіну: «Ми дуже сильні! Ви займаєтесь дзюдо, а

я – бейсболом» [5]. Додамо ще такий промовистий факт: бейсболісти Венесуели й Куби зацікавлені в отриманні громадянства РФ, для того щоб у складі її збірної виступати на міжнародній арені.

Бейсбол у відносинах Венесуели з Республікою Білорусь. У. Чавес підтримував тісні дружні відносини з президентом Білорусі О. Лукашенком. Венесуельський лідер, якого називають «диктатором нового типу», відвідував Білорусь чотири рази, а «останній диктатор Європи» на запрошення президента Венесуели тричі був з візитом у Каракасі. Коменданте стверджував, що «у Білорусі реалізована модель соціально-справедливого суспільства, яку ми можемо вважати для себе прикладом». Братство між країнами підкріплено обіцянкою У. Чавеса, яку він дав О. Лукашенку у 2010 р. про те, що Венесуела забезпечить Білорусь «нафтою на 200 років вперед». На тлі різкого ускладнення відносин Білорусі з РФ, яка постачала в країну більшість енергоносіїв, Венесуела організувала з Білоруссю спільний видобуток нафти, створила спільні підприємства з випуску кар'єрних самоскидів, вантажних авто, тракторів, уклала контракти на будівництво й реконструкцію житлових районів.

Бейсбольні контакти між обома державами налагодили у 2006 р., коли встановлено відносини на найвищому рівні. Венесуельці висловили готовність надати допомогу в розвитку цього виду спорту, запропонували проекти бейсбольних стадіонів для їх будівництва в Білорусі. Посольство Венесуели в Білорусі неодноразово організовувало товариські турніри. Планували також, що 12 жовтня 2008 р. на бейсбольному стадіоні в Бресті зустрінуться збірна команда Республіки Білорусь зі збірною командою військових кадетів із Венесуели, які навчаються у Військовій академії Республіки Білорусь. Для тренування курсантів у штаті посольства Венесуели в РБ навіть ввели посаду інструктора з бейсболу. Участь у підготовці й проведенні такого першого товариського матчу брав Президентський спортивний клуб. Очікували, що на матчі будуть присутні багато офіційних осіб [2]. Однак підтвердження чи спростування того, що цей матч відбувся, ми не знайшли. Нині в Мінську на вшанування пам'яті президента Венесуели облаштовують «Парк Уго Чавеса» з майданчиками для різних видів спорту.

Бейсбол у відносинах Венесуели з Нікарагуа. У 2007 р. на саміті країн нафтового альянсу Петрокарібе У. Чавес запропонував нові бартерні схеми з постачання венесуельської нафти в бідні країни Центральної Америки, наприклад розрахунок бананами й цукром. Отже, ішлося про створення нової нафтової геополітики, спрямованої на зменшення залежності від імперіалізму та капіталізму. Тому навіть після смерті коменданте бейсбол продовжував позитивно впливати на двосторонні відносини Венесуели з цією країною: у Манагуа, столиці Нікарагуа, на вшанування пам'яті У. Чавеса назвали бейсбольний стадіон. На його відкритті весною 2015 р. президент країни Д. Ортега заявив, що на стадіоні тренуватимуться діти з бідних сімей [1]. Незважаючи на загальний стан економіки та те, що бейсбол не настільки популярний у цій країні, на будівництво стадіону, розрахованого лише на 500 глядачів, виділено досить «круглу», як для Нікарагуа, суму – 746 тис. дол. США. Отже, дуже близька за революційним духом Нікарагуа підтримала культ Чавеса.

Також влада Венесуели планувала протягом 2013–2016 рр. спорудити в столиці країни Національний парк «Hugo Chavez» для проведення міжнародних зустрічей із різних видів спорту. У його проекті передбачили будівництво Національного футбольного стадіону на 55 тис. глядачів і бейсбольного стадіону на 45 тис. глядачів. Отже, бейсбол у Венесуелі й надалі використовують як дієвий ресурс та інструмент внутрішньої й зовнішньої політики держави.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У збройних силах У. Чавес пройшов шлях – від курсанта до полковника, у спорті – від фаната до професійного гравця, у політиці – від реформатора до диктатора. Ці вектори розвитку Уго тісно взаємодіяли та взаємодоповнювали один одного на внутрішній і міжнародній аренах. Зважаючи на те, що Венесуела – центр бейсболу в Латинській Америці, а також на особисте захоплення ним президента країни У. Чавеса, бейсбол став невід'ємною складовою частиною доктрини «чавізму» («Chavismo»), яку творець «венесуельської моделі соціалізму» пропонував суспільству та міжнародній спільноті. «Чисто американський вид спорту» був конструктивним (позитивним) продовженням державної політики Венесуели у відносинах із країнами антиамериканського альянсу (Кубою, Болівією, Нікарагуа, Росією та Білоруссю), намаганням створити з ними, за У. Чавесом, бойову команду. Натомість у двосторонніх відносинах Венесуели зі США бейсбол був ситуативно позитивним або негативним (конфронтаційним) чинником. Зовнішня політика Венесуели щодо США реалізовувалася за принципом «політика – окремо,

нафтодолари – окремо, спорт – окремо». Спорт був продовженням радикального венесуельсько-американського антагонізму. Загалом під час президентської каденції У. Чавеса спорт часто був альтернативною інституційній дипломатії.

Перспективи подальших досліджень. Після смерті У. Чавеса бейсбол, як і Венесуела загалом, перебувають у затяжній кризі. Х. Гуайдо, який проголосив себе новим президентом Венесуели у 2019 р., теж любить бейсбол. Тому цей американський вид спорту й надалі впливатиме на зовнішню політику Венесуели.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бейсбольный стадион, который носит имя недавно умершего президента Венесуэлы Уго Чавеса, был открыт в столице Никарагуа. URL: <http://star-co.net/archive/3198>.
2. Белорусский бейсбол: сразимся с Венесуэлой на фоне «Мисс мира»? URL: <https://interfax.by/news/sports/raznoe/27268/>.
3. Васильева А. Чавес: Обама не заслуживает Нобелевской премии. URL: <https://www.infox.ru/news/105/29826-saves-obama-ne-zasluzivaet-nobelevskoj-premii>.
4. Вручены Медали Почета ISF. URL: http://old.baseball.by/zar_news/656.html?page=8.
5. Зыгарь М. Двойник президента. *Коммерсантъ Власть*. 2002. 23 квіт. № 15. С. 38.
6. Маркано К., Тышка Баррера А. Уго Чавес: История одной личности / Кристина Маркано, Альберто Баррера Тышка/пер. с исп. С. Полякова. Санкт-Петербург: Амфора. ТИД Амфора, 2009. 446 с.
7. Россия – родина бейсбола или классики чавесизма-путинизма о демократии. URL: <https://korrespondent.net/world/19279-gossiya-rodina-bejsbola-ili-klassiki-chavesizma-putinizma-o-demokratii>.
8. Фидель – Уго – дружба! URL: <https://www.rbc.ru/economics/29/10/2000/5703b1f79a7947783a5a16c8>.
9. Филаткина Г. С. Инструменты речевого манипулирования в политическом дискурсе Уго Чавеса (1999–2012 гг.). *Вестник Московского университета. Сер. 21. Управление (государство и общество)*. 2015. № 1. С. 14–29.
10. Чавес предлагает Бушу сыграть в бейсбол. URL: <http://77.221.139.117/news-word/Chaves-predlag/>.
11. Чавес предлагает Обаме популяризировать бейсбол. URL: <https://desporter.com.ua/posts/2138>.

Матеріал надійшов до редакції 11.12.2019 р.

ASEBALL AS AN INSTRUMENT OF VENEZUELAN FOREIGN POLICY DURING HUGO CHAVEZ' PRESIDENTIAL MANDATE

President of the Bolivarian Republic of Venezuela Hugo Chavez (1998–2013) – charismatic leader, who changed his country's name and flag, implemented Venezuelan time, led the newspaper column and television program, composed poems and played his own songs accompanied with guitar, eccentric politician, who is known by his rude expressions directed against leaders of flagship countries – A. Merkel, G. Bush B. Obama, C. Rice. Comandante was always fit and stood out as really hard-working person. A huge baseball admirer and ex-player he identified ability to play with health status indicator, and he successfully used this popular in his country sport as a political recourse and effective tool of Venezuelan foreign policy. «Red rebel's» active using of baseball terminology has formed population feeling of being the consolidated team, has raised voters` sympathy, made Hugo Chavez` foreign policy explanation and comprehension easier for his adherents, and directly pointed at those, who violate the game rules – the USA, the EU, IMF. Baseball and sport in general, became the essential part of Latino-american counties` political culture.

High prices for oil, profit from selling which were invested into social sphere, into promotion of bolivarian revolution ideas, usage of populist slogans, social demagoguery and socialistic rhetoric in domestic and foreign policy – provided Venezuelan president Hugo Chavez stable authority in Latin and Caribbean countries. In frames of «XX th century socialism» concept he was an initiator of the raw of integration projects in the region – CLAC, USAN, BAA. The «oil culture» effect let «red rebel» consistently maintain openly aggressive antiamerican way and support odious political regimes – in Cuba, Belarus, Nicaragua, or fool around – the Russian Federation. Baseball contributed to building comandante's personal friendly contacts with presidents of countries who are famous for their «strong arm» not only in policy, but in sport too – F. Castro (baseball, basketball), O. Lukashenko (hokey), V. Putin (judo, hokey). Baseball became logical continuing of radical Venezuelan – American antagonism in bilateral relations and world policy, and has given certain grotesque nature to the USA president's personalities. However, it didn't prevent Venezuelan leader from ruling foreign policy in relation to the USA based on the principle «policy – apart, oil –dollars – apart, sport – apart». In general, during the presidential mandate of Hugo Chavez baseall was often an alternative to institutional diplomacy.

Key words: baseball, Hugo Chavez, Fidel Castro, the USA Major League of Baseball, foreign policy, chavism, «axis of evil», «axis of goodness», Bolivarian Alliance for the Americas (BAA).

REFERENCES

1. Bejsbol'nyj stadion, kotoryj nosit imja nedavno umershego prezidenta Venesujely Ugo Chavesa, byl otkryt v stolice Nikaragua. URL: <http://star-co.net/archive/3198>.
2. Belorusskij bejsbol: srazimsja s Venesujeloy na fone «Miss mira»? URL: <https://interfax.by/news/sports/raznoe/27268/>.
3. Vasil'eva, A. Chaves: Obama ne zasluhivaet Nobelevskoj premii. URL: <https://www.infox.ru/news/105/29826-caves-obama-ne-zasluzivaet-nobelevskoj-premii>.
4. Vrcheny Medali Pocheta ISF. URL: http://old.baseball.by/zar_news/656.html?page=8.
5. Zygar', M. (2002). Dvojniki prezidenta. *Kommersant Vlast*, 23 kvitnja, 15, p. 38.
6. Markano, K., Tyshka Barrera, A. (2009). Ugo Chaves: Istorija odnoj lichnosti / Kristina Markano, Al'berto Barrera Tyshka/per. s isp. S. Poljakova. Sankt-Peterburg: Amfora. TID Amfora, 446 p.
7. Rossija – rodina bejsbola ili klassiki chavesizma-putinizma o demokratii. URL: <https://korrespondent.net/world/19279-rossiya-rodina-bejsbola-ili-klassiki-chavesizma-putinizma-o-demokratii>.
8. Fidel' – Ugo – družba! URL: <https://www.rbc.ru/economics/29/10/2000/5703b1f79a7947783a5a16c8>.
9. Filatkina, G. S. (2015). Instrumenty rechevogo manipulirovanija v politicheskom diskurse Ugo Chavesa (1999–2012 gg.). *Vestnik Moskovskogo universiteta. Ser. 21. Upravlenie (gosudarstvo i obshhestvo)*, 1, 14–29.
10. Chaves predlagaet Bushu sygrat' v bejsbol. <http://77.221.139.117/news-word/Chaves-predlag/>.
11. Chaves predlagaet Obame populyarizirovat' bejsbol. URL: <https://desporter.com.ua/posts/2138>.

UDC 321.02:620.9](477)-049.5(477)

Romanyuk Natalia,

Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor
of International Relations and Regional Studies Department,
Lesya Ukrainka Eastern European National University,
ronaiv1972@mail.com
ID ORCID 0000-0003-0682-1793

ENERGY SECURITY OF UKRAINE

The article analyzes theoretical approaches to understanding the concept of «energy security». The main indicators of the level of energy security of Ukraine are described. The level of supply of energy resources of Ukraine is given. The development of spheres of the fuel and energy complex: gas industry, coal industry, oil industry and electric power industry is analyzed.

The main threats to Ukraine's energy security are defined as: low level of own energy resources availability; excessive dependence on energy imports; insufficient level of energy and technologies diversification of supply sources, high level of energy intensity of production and use of energy resources by municipal services.

The main normative legal documents concerning the energy security of Ukraine are analyzed. The Energy Security Strategy of Ukraine till 2035 is outlined. The state policy instruments for preventing threats to Ukraine's energy security are identified. The main tasks for ensuring energy security of Ukraine are defined: ensuring energy independence; formation of a conscious and energy efficient society; creation of competitive markets for gas, coal, oil and oil products, electricity and competitive conditions for their transportation through the territory of Ukraine; creating conditions for investment attractiveness of the energy sector of Ukraine; integration of gas and electricity markets and relevant transport networks of Ukraine into the energy space; decarbonisation of the energy sector; introduction of an effective system of strategic management in the sectors of the fuel and energy complex of Ukraine. The further development of fuel and energy sectors of Ukraine is forecasted. The approaches to ensure Ukraine's energy independence and improve the investment climate in Ukraine's energy sector are proposed. The development of the sectors of the fuel and energy sector of Ukraine is forecasted and approaches to ensuring the energy independence of Ukraine and improving the investment climate in the energy sector of Ukraine are proposed. It is determined that the level of reducing the energy intensity of the economy, diversification of sources and ways of energy supply and increasing their domestic production will increase not only energy but also economic and environmental security, which will optimize the energy balance and create a solid foundation for sustainable energy future of Ukraine.

Key words: energy security, Ukraine, energy resources, energy efficiency.